

^HCEZA MUHAKEMESİNDE BEDEN MUAYENESİ VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALINMASI VE KONUYA İLİŞKİN AİHM KARARLARININ İNCELENMESİ

Arş. Gör. Gizem DURSUN*

Öz

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, gelişen teknolojinin etkisi ile birlikte ceza muhakemesinde uygulanmaya başlanmış bir delil elde etme yöntemidir. Karma niteliği haiz bir tedbir olan beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından oldukça önemlidir. Zira suça ilişkin bırakılan izler suçun aydınlatılmasında önemli rol oynamaktadır.

Tedbir, temel hak ve özgürlükler üzerinde ağır müdahale niteliğinde olduğundan kanunda açık biçimde düzenlenmesi ve koşullarının belirli olması gereklidir. Bu anlamda, 5271 sy. Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yönetmeliklerde yer alan düzenlemeler, bu gereklilikleri sağlar nitelikte değildir. Çalışmamızda eksik hususları tespit etmeye çalışarak, konuya ilişkin AİHM kararlarını bu çerçevede değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler

Beden muayenesi, vücuttan örnek alınması, iç beden muayenesi, dış beden muayenesi, AİHM, delil.

---

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı (e-posta: gizem.dursun@yasar.edu.tr) (Makale Gönderim Tarihleri: 02.03.2017-02.03.2017/Makale Kabul Tarihleri: 06.04.2017-05.04.2017)

**PHYSICAL EXAMINATION AND TAKING SAMPLE
FROM BODY IN CRIMINAL PROCEDURE LAW AND
EVALUATION OF THE RELATED ECHR'S DECISIONS**

Abstract

Physical examination and taking sample from body is a way to obtain an evidence which started to use within the fast improvement of technology in criminal procedure law. Physical examination and taking sample from body, which has a mixed legal characteristic, is very important to disclose the material facts. Because, the marks and evidences of crime, serves a function to disclose a crime.

This measure is such a heavy intervention to fundamental rights and freedoms, for this reason, physical examination and taking sample from body is necessary to be regulated by law and shall be pointed out its conditions. Despite this, 5271 numbered Criminal Procedure Code and related regulations are not sufficient to this content. In this study, we shall try to find out the lacks of the legal regulations and within this scope we will show the evaluation on relevant ECHR's decisions.

Keywords

Physical examination, taking sample from body, internal examination, external examination, ECHR, evidence.

GİRİŞ

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, teknolojinin gelişmesi ile hayatımıza girmiş bir ceza muhakemesi tedbiridir. Özellikleri gereği koruma tedbirleri ile keşif ve bilirkişi incelemesi niteliklerini bünyesinde bir arada bulandıran bu tedbir, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından oldukça önemli olmuştur.

Tedbir, bir taraftan maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından önem arz ettiği gibi, diğer taraftan da insan haklarına ağır müdahale niteliği taşır. Bu sebeple, müdahale sıkı koşullara bağlanmalı ve yasal düzenlemelere uyulmak suretiyle hareket edilmelidir. Bu kapsamda CMK m.75-76'da yer alan düzenlemeler ile bu düzenlemeler paralelinde çıkarılmış olan *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik* oldukça önemlidir. Zira tedbir bu düzenlemeler ışığında uygulama bulacaktır.

Çalışmamızda ilk olarak şüpheli ve sanığın beden muayenesini ve vücuttan örnek alınmasını, daha sonra da diğer kişiler bakımından tedbire başvurulması için gerekli koşulları inceleyeceğiz. Daha sonra tedbir aracılığıyla elde edilen delillerin akıbetini ve tedbire hukuka aykırı olarak başvurulması sonucu elde edilen delillerin değerlendirip değerlendirilemeyeceği sorununun ele alacağız. Nihayet çalışmamızın son kısmında ise AİHM kararları ışığında konuya ilişkin olarak AİHS m. 3, m. 6 ve m. 8 ile bağlantılı olarak yapılan başvurular üzerinde duracağız.

I. BEDEN MUAYENESİ VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALINMASI

A. Genel Olarak

Bir suça ilişkin delil elde etmek veya bir suçu aydınlatmak amacıyla hakim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise C. Savcısının kararıyla şüpheli, sanık yahut diğer kişilerin muayene edilmesi ya da vücudundan örnek alınması suretiyle delil elde edilmesine *beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması* denir¹. Esasında beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması

¹ **Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray /**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 553; **Öztürk**, Bahri/**Tezcan**, Durmuş/

ileride de ayrıntılı biçimde aktaracağımız üzere birbirinden farklı iki işlemi ifade etmektedir². CMK m. 75'te “Şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması”, m. 76'da “Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması” ve m. 77'de ise “Kadının muayenesi” düzenleme altına alınmıştır.

B. Amaç

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması, bir suçun aydınlatılması ve bunun için delil elde edilebilmesi amacıyla başvurulmuş bir tedbirdir. Esasında burada birbirini takip eden iki farklı işlem yer almaktadır. *Beden*

Erdem, Mustafa Ruhan/**Gezer**, Özge Sırma/**Saygılar** Kırıt, Yasemin F./**Özaydın**, Özdem/**Alan Akcan**, Esra/**Erden Tütüncü**, Efser: Nazari ve Uygulamalı, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 519; **Şahin**, Cumhuriyet/**Göktürk**, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku-II, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 57; **Donay**, Süheyl: Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015, s. 136; **Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s. 639; **Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara 2016, s. 283; **Öztürk**, Bahri/**Kazancı**, Behiye Eker/**Güleç**, Sesim Soyer: Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 152; **Alan**, Esra: “Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması”, Uğur Alacakaptan'a Armağan, (Derleyen: **İnceoğlu**, Mehmet Murat), Cilt 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 45; **İpekçioğlu**, Pervin Aksoy: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma”, İÜHFMD, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 20; **Sarsıkoğlu**, Şenel: “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması”, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı, EÜHFMD, C. 8, S. 2 Y. 2013, Kayseri, s. 695; **İpekçioğlu**, Pervin Aksoy: “Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu”, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, (Armağan), s. 1158; **Apiş**, Özge: “Ceza Muhakemesi Hukukunda Şüpheli/Sanığın Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması”, MÜHF-HAD, C. 18, S. 1, s. 269; **Dülger**, İbrahim/**Akbulut**, Berrin/**Cin**, Onursal/**Aydın**, Murat: “Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Beden Muayenesi, Genetik-Moleküler İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti”, 11. Ceza Hukuku Günleri, Koruma Tedbirleri ve Türk Anayasaları İle Yeni Anayasa Önerilerinde Koruma Tedbirlerine İlişkin Düzenlemeler, (1-3 Haziran 2016), (Editör: **Sözüer**, Adem), İstanbul 2016, s. 353.

² “Muayene, tıp kurallarına göre bazı sonuçlar elde etmek için vücuda dokunularak yapılan bir takım tespitlerdir. Müdahalede ise vücuda operasyonel bir giriş söz konusudur.” Bkz. **Sarsıkoğlu**, s. 696.

muayenesinde amaç, delil elde edilmesi iken; vücuttan örnek alınmasında ise daha önce elde edilmiş olan delillerin şüpheli, sanık ya da diğer kişilerden alınan örneklerle karşılaştırılmasıdır³. Burada elde edilen örnekler aracılığıyla, olaya ilişkin elde edilmiş olan delillerin anlamlandırılması sağlanacaktır. Zira olay yerinden elde edilen delillerin şüpheli, sanık ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti o kişinin biyolojik örneklerin karşılaştırılmasıyla sağlanabilecektir⁴. Kaldı ki tedbirin uygulanma amacı CMK m. 75/1'de de "Bir suçla ilişkin delil elde etmek amacıyla..." biçiminde açıkça ifade edilmiştir. Bunun dışındaki bir amaçla örneğin; kişiden itiraf alınmasının sağlanması, işkence ya da deney yapma amacıyla kişilerden örnek alınması ya da muayeneye maruz bırakılmaları tedbir kapsamında kabul edilmeyecektir⁵. Delil elde etme amacı taşımayan bu tür müdahaleler duruma göre, "İşkence Suçu"nun (TCK m. 94), "Genital Muayene Suçu"nun (TCK m. 287) ya da "İnsan Üzerinde Deney Suçu"nun (TCK m. 90) uygulanmasını gündeme getirebilecektir⁶.

C. Hukuki Nitelik

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasının hukuki niteliği konusu doktrinde tartışmalıdır. Belirli bir şüphe yoğunluğunun varlığı halinde uygulanabilmesi, hükümden önce bir temel hakkı sınırlaması, geçici nitelikli olması, delil elde etme amacıyla gerçekleştirilmesi, hakim ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C. Savcısı kararına dayanılarak uygulanması koruma tedbirleri ile ortak özelliklerindedir⁷. Diğer yandan, kanunda

³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 535; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 519; Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Bası, Beta Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 297; Şahin/Göktürk, s. 58; Yenisey/Nuhoğlu, s. 639; Donay, s. 141; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 153; Alan, s. 47; Sarsıkoğlu, s. 696.

⁴ Centel/Zafer, s. 297.

⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 534; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 519; Yenisey/Nuhoğlu, s. 639; Centel/Zafer, s. 297.

⁶ Yenisey/Nuhoğlu, s. 640.

⁷ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 436.

düzenleniş biçimi dolayısıyla bilirkişi incelemesi ve keşif olarak da nitelendirilmektedir. Ancak beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması tedbiri, günün gelişen teknolojisinin de kullanılması yoluyla soruşturma bakımından önem arz eden delillerin elde edilebilmesine imkan veren bir “*delil kazanma yöntemi*” olduğundan ve koruma tedbirlerinin ortak özelliklerini taşıdığından, bizim de katılmakta olduğumuz, doktrinde de genel kabul gören görüşe göre karma niteliği haiz bir koruma tedbiri olarak kabul edilmelidir⁸.

AY m. 17/2’de de “*Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.*” biçiminde ifade edildiği üzere bedene yönelik gerçekleştirilecek herhangi bir müdahalenin kanundan kaynaklanması gerekmektedir. Bu anlamda bu tedbirin kanunla düzenlenmesi oldukça önem taşımaktadır⁹.

D. Koşulları

Tedbir, şüpheli ile sanık, diğer kişiler ve kadının muayenesi bakımından ayrı koşullara tabi tutulmuş olduğundan, biz de bu aşamada tedbirin uygulanacağı kişilere ilişkin bir ayrıma giderek açıklamalarımızı yapacağız.

1. Şüphelinin veya Sanığın Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

CMK m. 75’e göre, şüpheli veya sanığın muayenesi yahut vücutundan örnek alınması, diğer kişilere kıyasla daha elverişli koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Buna göre, “*delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re’sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya*

⁸ Ünver/Hakeri, s. 283; Şahin/Göktürk, s. 57; Aygün, Aydın: “*Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 8, Aralık 2016, s. 51.

⁹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 520; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 154.

mahkemenin onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz”.

Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere *dış beden muayenesi, iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması* farklı koşulların gerçekleşmesine tabi tutulmuştur. Bu sebeple biz de iki durumu ayrı ayrı değerlendirmeyi ve konuya ilişkin açıklamalarda bulunmayı tercih ediyoruz.

a. Dış Beden Muayenesi

i. Genel Olarak

CMK m. 75’in madde başlığında düzenlemenin dış beden muayenesine de ilişkin olduğu kanısı uyanmaktaysa da, madde içeriğinde iç beden muayenesi düzenlenmiş, dış beden muayenesine ilişkin hususlara yer verilmemiştir. “*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*”te¹⁰ ise gerek dış ve gerekse iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasına ilişkin düzenlemelere birlikte yer verilmiştir. Yönetmelik m. 3’te “*Vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbî incelemesi*” biçiminde tanımlanan dış beden muayenesi, gerekli durumlarda kişinin soyulmasını ve vücut boşluklarına bakılmasını, bu yolla delil elde edilmeye çalışılmasını sağlayacak kritik bir tedbirdir¹¹. Konuya ilişkin düzenlemeye CMK’da yer verilmemiş olması, kanaatimizce uygun değildir. Her ne kadar CMK m. 75’in başlığı dış beden muayenesini kapsıyorsa da, müdahalenin koşullarının ayrıntılı biçimde düzenlenmemiş olması vücuda yönelik bir müdahale gerçekleştirilecek olması dolayısıyla yerinde olmamıştır¹². Şüpheli veya samığın beden muayenesine ilişkin m. 75, gerek 5271 sy. CMK’nın hazırlık aşamasında, gerek TBMM Adalet Alt Komisyonunda ve gerekse Kanun yürürlüğe

¹⁰ “*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik*”, 01.06.2005 Tarih ve 25832 Sayılı RG.

¹¹ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 520; **Kızılarslan**, Hakan: Ceza Muhakemesi, Adli Tıp, Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi ve Örnek Alma, Çetin Veb-Ofset A.Ş., Ankara 2007, s. 152; **Akbulut**, s. 86. **İpekçioğlu**, s. 25; **Sarsıkoğlu**, s. 707.

¹² **İpekçioğlu**, s. 23; **Aygün**, s. 53.

girdikten sonra 5353 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile çok defa değişikliğe uğramıştır. Diğer yandan CMK'da yer alan düzenlemeler ile Yönetmelik arasında da tam bir paralellik sağlanamamış, bu durum hangi koşullar altında dış beden muayenesinin uygulanacağı konusunda belirsizliklerin meydana gelmesine sebep olmuştur.

Yönetmeliğin 5. maddesinde ise şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir.

Şüpheli veya sanığın dış beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Girişimsel olmayan tıbbî görüntüleme yöntemleri de beden dış muayenesi sayılır. Bu tür incelemeler tabip tarafından veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabilir.”

ii. Karar Verecek Makam

Dış beden muayenesi bakımından sorun teşkil eden en önemli konu, tedbirin uygulanmasına hangi makamın karar vereceğidir. Bunun nedeni, CMK m. 75'te dış beden muayenesine ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmemiş olmasıdır. CMK m. 75'in ilk halinde “*şüpheli ve sanığın beden muayenesi*”nden söz edilmiş, metinde de iç beden muayenesi-dış beden muayenesi ayırımına gidilmeksizin her iki muayene de birlikte düzenlenmiş iken; 5353 sayılı Kanunla CMK m. 75'te yapılan değişiklikle madde salt iç beden muayenesini içerecek biçimde düzenlenmiştir. Bunun nedeni, 5353

sayılı kanunun gerekçesine bakıldığında¹³, dış beden muayenesinin esasında bir tür üst arama olarak uygulanmasını sağlamaktır¹⁴.

CMK'daki düzenlemede dış beden muayenesine ilişkin koşullara yer verilmemiş olması ve 5353 sayılı kanunun değişiklik gerekçesi göz önünde bulundurulduğunda, *arama koruma tedbirine* ilişkin düzenlemenin dış beden muayenesi bakımından da uygulanacağı doktrinde ifade ediliyorsa da¹⁵; vücut dokunulmazlığının ihlal edilecek olması dolayısıyla konunun ayrıca ve açık biçimde düzenlenmesinin çok daha yerinde olacağı kanaatindeyiz¹⁶. Kaldı ki, bize göre aramaya ilişkin düzenlemeler yerine, daha benzer bir tedbir olan iç beden muayenesine ilişkin düzenlemenin dış beden muayenesi bakımından uygulanması daha yerinde olacaktır¹⁷. Zira düzenleme bu haliyle kanunilik bakımından sorunlu olduğu gibi, Anayasanın 13. maddesine de

¹³ “Dış beden muayenesi ayrıca düzenlenmemiştir. Dış beden muayenesi için herhangi bir karar alınmasına gerek bulunmayıp soruşturma ve kovuşturma makamları bu işlemi kendileri yapabileceklerdir”

¹⁴ **Turhan**, Faruk: “Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Tıp Hukuku (Özellikle AİHM Kararları Işığında Şüpheli veya Sanığın Zorla Muayenesi Konusunun Değerlendirilmesi)”, Tıp Ceza Hukukunun Güncel Sorunları, TBB Yayınları, Ankara 2008, s. 1029; **Ünver/Hakeri**, s. 285; **Şahin/Göktürk**, s. 58; **Aygün**, s. 53.

¹⁵ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 521; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 640; **Alan**, s. 50; **Sarsıkoğlu**, s. 704.

¹⁶ **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 520; **Ünver/Hakeri**, s. 285; **Bayzit**, Tuğba: Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması, (Dan: **Özbek**, Veli Özer), DEÜ SBE, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2007, s. 89; Değişiklik gerekçesine ilişkin açıklama için ayrıca Bkz. **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 156, dn. 403; **Apiş**, s. 275; **Aygün**, s. 54.

¹⁷ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 537; Kişinin üstünde, elbiselerinde bir delilin araştırılması üst araması olarak ifade edilecekken; vücut içinde ve yüzeyinde delil elde edilmeye çalışılması ve örnek alınması ise beden muayenesi kapsamında olacaktır. Yine üst araması kişi giyinik haldeyken icra edilecekken; beden muayenesi çıplak vücut inceleme yahut tıbbi müdahale gerçekleştirilir. Bkz. **Centel/Zafer**, s. 296; Kişinin giyinik bedeni üzerinde ve kıyafetleri arasında gerçekleştirilecek arama üst aramasıdır. Aramanın beden muayenesine dönüşecek olması halinde koşullarının gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bkz. **İpekçioğlu**, s. 26; Üst Araması-Beden Muayenesi ayrımına ilişkin ayrıntılı değerlendirme için Bkz. **Akbulut**, s. 93 vd.

aykırılık teşkil etmektedir¹⁸. Ayrıca eğer dış beden muayenesinde arama koruma tedbirine ilişkin düzenlemelerin uygulanması amaçlanmakta ise, buna ilişkin düzenlemenin neden m. 75'in başlığında muhafaza edildiği de anlaşılacaktır. Zira 5353 sayılı Kanunun gerekçesine dayanılarak arama hükümlerinin uygulanması, kişi haklarına müdahale eden bu tedbir bakımından mümkün olmamalıdır¹⁹. Kanaatimizce gerekçedeki açıklamalara rağmen, daha yakın ve amacı bakımından da daha benzer olan iç beden muayenesine ilişkin düzenlemelerin dış beden muayenesi bakımından da kıyasen uygulanması daha yerinde olacaktır²⁰.

Yönetmelik m. 5/1'de "*dış beden muayenesi Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle yapılabilir*" ifadesi, tedbire karar verecek merciin belirlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Her ne kadar mevcut düzenleme dolayısıyla, dış beden muayenesinin yapılabilmesi için ayrıca bir karar alınmasının gerekli olmadığı, Cumhuriyet savcısının, emrindeki adli kolluk görevlilerinin yahut kovuşturma makamlarının talebinin yeterli olduğu söylenebilirse de, yukarıda da ifade etmiş olduğumuz sebeplerle bunun kabulü mümkün değildir²¹. Dış beden muayenesi de vücut bütünlüğüne müdahale niteliğini haiz bir tedbir olduğundan, koşullarının kanunla açıkça düzenlenmesi ve müdahalenin hakim yahut mahkeme kararına dayanması gereklidir²². Yönetmelik, mevcut durumda kanuna aykırıdır ve *bir düzenleyici işlem olan* Yönetmelik hükmüne dayanarak tedbirin uygulanması, AİHS m. 3 ve 8'in ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi ve AİHM nezdinde yapılacak başvurulara konu yapılabilecektir²³.

Cumhuriyet savcısı veya *mağdurun* istemiyle şüpheli ya da sanık dış beden muayenesine tabi tutulabilir. Her ne kadar Yönetmelik m. 5'te

¹⁸ Ay m. 13: "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir.*"; Bkz. Centel/Zafer, s. 299; Ünver/Hakeri, s. 285.

¹⁹ Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 156.

²⁰ Bayzit, s. 88.

²¹ Görüşü kabul eden yazarlar için Bkz. Centel/Zafer, s. 302; Yenisey/Nuhoglu, s. 641.

²² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537.

²³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 157.

“Cumhuriyet savcısı ile, emrindeki adli kolluk görevlileri veya kovuşturma makamlarının talebiyle” tedbirin uygulanabileceği ifade edilmişse de, kanunda bunu talep hakkı mağdura da tanınmış olduğundan, mağdurun bu yönde talepte bulunabilme hakkı Yönetmelik hükmü ile bertaraf edilemeyecektir²⁴. Sonuç olarak, CMK m. 75’e göre, dış beden muayenesi kural olarak hakim kararı ve gecikmesinde sakınca bulunan haller bakımından C. Savcısı ve Yönetmelik m. 5 doğrultusunda da kolluk amirinin yazılı emriyle gerçekleştirilebilecektir. Ancak, Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hakim veya mahkemenin onayına sunulmalıdır. Bunun üzerine, hakim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Böylece hakim yahut mahkeme onayının aranması ile “hakim kararı güvencesi” sağlanmıştır²⁵.

Yönetmeliğin 3. maddesinde *gecikmesinde sakınca bulunan hal* kavramı, “*derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hali*” biçiminde ifade edilmiştir. O halde, ancak bu hallerde hakim ya da mahkeme kararı olmaksızın dış beden muayenesi uygulanabilecektir²⁶.

Tedbire ilişkin karar verilmesi bakımından bir diğer sorun ise, şüpheli ya da sanığın tedbirin uygulanması konusunda rızasının olması halinde ne şekilde hareket edileceğidir. CMK m. 75 gereğince beden muayenesinin gerçekleştirilebilmesi bakımından kural olarak hakim veya mahkeme kararı arandığı açıktır. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere, beden üzerinde gerçekleştirilecek bu türden bir müdahalenin kanuna dayanmaksızın ve hakim kararı olmadan gerçekleştirilmesi kanaatimizce mümkün değildir. Kaldı ki, Yönetmelik m. 18/3’te de “*Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi, kovuşturma*

²⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 521; Centel/Zafer, s. 301; Şahin/Göktürk, s. 58; Aksi yönde Bkz. Ünver/Hakeri, s. 285; Aygün, s. 54.

²⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Şahin/Göktürk, s. 58; Karar alınmasına gerek olmadığı yönündeki görüş için Bkz. Centel/Zafer, s. 302; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 521.

²⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Centel/Zafer, s. 301.

aşamasında ise hakim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.” şeklindeki düzenlemeyle, soruşturma evresinde C. Savcısının istemi yeterli görülümüşse de, kovuşturma evresinde hakim yahut mahkeme kararının bulunması aranmıştır. *Kanaatimizce*, düzenleme soruşturma evresi bakımından yeterli değildir. Zira soruşturma evresinde de hakim yahut mahkeme kararı alınması gerekmekte, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde alınan kararlar da yirmi dört saat içinde hakim yahut mahkeme onayına sunulmaktadır. Dolayısıyla kanundaki düzenlemeye aykırı hüküm getiren yönetmelik hükmü göz ardı edilerek, tedbirin uygulanabilmesi için, rızanın varlığı durumunda dahi soruşturma evresinde de hakim ya da mahkeme kararının alınması gerekmektedir²⁷. *Rıza bulunduğu gerekçesiyle karar alınmaksızın tedbire başvurulması* kötüye kullanılabilir, insan hakkı ihlalleri gündeme gelebilecektir²⁸. Kaldı ki kanun koyucunun m. 76/2’de “*Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur.*” Düzenlemesine yer vermesine karşılık m. 75’te benzer bir düzenlemeye yer vermemiş olması da bu durumun bilinçli bir tercihten kaynaklanıyor olduğunu göstermektedir. Zira suçun mağdurunun, suçun aydınlatılabilmesi için tedbirin sonuçlarına maruz kalmaya rıza göstermekte yararı olacaksa da, şüpheli veya sanık bakımından böyle bir durum söz konusu değildir.

iii. Kapsam

Yönetmeliğin 3. maddesinde daha önce de ifade etmiş olduğumuz üzere, vücudun dış yüzeyi ile kulak, burun ve ağız bölgelerinin gözle ve elle yapılan yüzeysel tıbbi yönden incelenmesi dış beden muayenesi kapsamına girecektir²⁹. Yönetmelikte vücudun *dış yüzeyinin* incelenmesinden söz edilmiş ise de, m. 75/4’te cinsel organlar ve anüs bölgesinde yapılacak muayene

²⁷ **Turhan**, s. 1056; **Bayzit**, s. 70; Yönetmelik hükmünün uygulanacağı yönündeki görüş için Bkz. **Centel/Zafer**, s. 303.

²⁸ **Turhan**, s. 1057.

²⁹ Doktrinde ağızda jilet saklanıp saklanmadığının tespiti için yapılan “bakma” faaliyetinin dış beden muayenesi değil arama koruma tedbiri kapsamında olduğu yönünde görüş mevcuttur. Bize göre dış beden muayenesinin kapsamı Yönetmelik m. 3’te açık biçimde ifade edilmiş olduğundan bu görüşün kabul edilmesi mümkün gözükmemektedir. Bkz. **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 641.

iç beden muayenesi sayıldığından, cinsel organlar ve anüs bölgesinde gerçekleştirilecek müdahaleler kapsam dışında tutulmalıdır.

Dış beden muayenesinin kapsamına ilişkin tartışmalı bir husus ise, Yönetmelik m. 5/4'te girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemlerinin³⁰ de dış beden muayenesi kapsamında olduğuna ilişkin düzenlemedir. Bu kapsamda CMK m. 75/4'te cinsel organlar ve anüs bölgesinde yapılacak muayenenin iç beden muayenesi sayılacağına ilişkin düzenleme ile Yön. m. 5/4 bir arada değerlendirildiğinde, cinsel organlar üzerinde girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemlerinin kullanılması iç beden muayenesi kapsamında mı, yoksa dış beden muayenesi kapsamında mı değerlendirilmelidir? *Kanaatimizce*, CMK m. 75/4'ün amacı, kişilerin beden bütünlüğüne saygı gösterilmesi, müdahaleye maruz bırakılacak kişinin mahremiyetinin korunması, ar ve namus duygusunun zedelenmemesidir. İlaveten, CMK m. 75/4'te oldukça açık biçimde cinsel organlar ve anüs bölgesinde yapılacak muayenenin iç beden muayenesi olarak kabul edildiği belirtildiğinden, müdahale ister gözle veya elle, isterse girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemleriyle gerçekleştirilsin her halükarda iç beden muayenesine ilişkin hükümler uygulama bulmalıdır³¹.

iv. İki Yıldan Daha Kısa Süreli Hapis Cezası Gerektiren Suçlar Bakımından Uygulama Yasağı

Diğer yandan ileride ayrıntılı olarak üzerinde duracağımız CMK m. 75/5'te iç beden muayenesi bakımından bir uygulama yasağı öngörülmüştür.

³⁰ Girişimsel tıbbi görüntüleme, görüntüleme sistemleri kullanılması ile tanı konması ya da genellikle doğrudan tedavi edici işlemlerin özel aletler kullanılarak uygulanması anlamına gelmektedir. Girişimsel yöntemlerde damarlardan yahut ciltten girilmesi gündeme geldiğinden, kişiye bu tür herhangi bir müdahalede bulunulmayan yöntemler gündeme geldiğinde dış beden muayenesinin gerçekleştiği kabul edilecektir. Bkz. **Akbulut**, s. 92.; *Girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemlerinin tanımı* yahut kapsamı belirli değildir; ne CMK'da, ne de Yönetmelik'te konuya ilişkin bir açıklama yahut tanımlama bulunmamaktadır. Örneğin, mide filminin çekilmesi, röntgen vs. bu müdahaleye örnek olarak gösterilebilecektir. Bkz. **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 534; MR çekiminde kişi vücuduna çeşitli maddeler aldığından bu durumda ise iç beden muayenesinin gerçekleştiğinden söz edilmelidir. Bkz. **Turhan**, s. 1030.

³¹ Aynı yönde Bkz. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 521; **Bayzit**, s. 89; **İpekçioğlu**, s. 25; **Aygün**, s. 55.

Ancak dış beden muayenesi bakımından böyle bir sınırlama öngörülmemiş olup, tedbir herhangi bir suçla ilgili olarak yürütülecek soruşturma kapsamında uygulanabilecektir³². Her ne kadar burada da iç beden muayenesine ilişkin düzenlemelerin kıyasen uygulanabileceği düşünülebilirse de, gerek dış beden muayenesi ile temel hak ve özgürlükler üzerinde gerçekleştirilecek müdahalenin ağırlığının çok daha az olması ve gerekse tedbirle ulaşılmak istenen delillerin elde edilebilmesi amacıyla dış beden muayenesinin tüm suç tipleri bakımından uygulanabilmesi çok daha yerinde olacaktır.

v. Kişinin Sağlığına Açıkça ve Öngörülebilir Zarar Verme Tehlikesinin Bulunması Halinde Uygulama Yasağı-Oranlilik İlkesi

Tedbirin uygulanabilmesi bakımından aranacak son koşul ise, Yönetmelik m. 5/3'e göre "müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması"dır. Her ne kadar bu koşul, CMK m. 75/2'de, iç beden muayenesi, vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınabilmesi için öngörülmüşse de Yönetmelik hükmü ile dış beden muayenesi bakımından da ifade edilmiş olduğundan, kanaatimizce bu tedbir bakımından da dikkate alınması gerekmektedir³³.

"Kişinin sağlığına zarar verme tehlikesi" bakımından gerek kanunda ve gerekse yönetmelikte bir tanım yer almadığından, hekim ya da sağlık personeli görüşüne başvurulması ve karar doğrultusunda tedbirin uygulanmasına yahut uygulanmamasına karar verilmesi gerekmektedir³⁴.

Kişinin sağlığına zarar verme tehlikesinin olması durumunda tedbirin uygulanmaması, oranlilik ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bu ilke gereğince, tedbirin uygulanması ile elde edilecek delil aracılığıyla sağlanacak yarar ve gerçekleştirilecek müdahale ile doğacak zarar arasında bir oran gözetilmesi ve kişi üzerinde doğacak zararın daha ağır olması ya da sağlığa zarar verme

³² Centel/Zafer, s. 301; Ünver/Hakeri, s. 286; Alan, s. 52; Aksi yönde Bkz. Sarsıkoğlu, s. 707.

³³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 524; Centel/Zafer, s. 300; Ünver/Hakeri, s. 285.

³⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 538; Alan, s. 50.

tehlikesi taşıması durumunda tedbirin uygulanmaması gerekmektedir³⁵. Bir diğer ifadeyle, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacı ile şüpheli/sanık hakları arasında bir denge kurulması ve buna göre tedbirin uygulanıp uygulanmayacağına karar verilmesi gerekmektedir.

vi. Kararın Uygulanması

Yönetmelikte kararı uygulayabilecek kişiler bakımından oldukça koruyucu bir düzenleme getirilmiştir³⁶. Yön. m. 5'te şüpheli veya sanığın dış beden muayenesinin ancak *tabip tarafından* ve yine girişimsel olmayan tıbbi görüntüleme yöntemlerinin de ancak *tabip tarafından* veya *tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından* yapılabileceği ifade edilmiştir. O halde kanaatimizce, Yönetmelik hükmüne öncelik verilerek ve kişilerin vücut dokunulmazlıklarının daha ileri düzeyde korunmasının sağlanması yerinde olacaktır³⁷.

vii. Denetim

CMK m. 75 gereğince alınacak şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücutundan örnek alınması tedbirinin uygulanması yönündeki kararlara m. 75/6 da yer alan "*Bu madde gereğince alınacak hakim veya mahkeme kararlarına itiraz edilebilir*" hükmü gereğince itiraz yolu açık olacaktır. CMK m. 267 uyarınca hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. Ancak burada CMK m. 269'da yer alan düzenlemeye değinilmesinde de yarar bulunmaktadır. Zira düzenlemeye göre itirazın hakim tarafından verilen kararların uygulanmasını durdurma etkisi bulunmamaktadır. Ancak dış beden muayenesi kişi dokunulmazlığını ihlal eder nitelikte bir tedbir olduğundan ve tedbirin uygulanması durumunda gerçekleştirilen müdahalenin telafisi olamayacaktır. Bu nedenle, itiraz üzerine karar verilene kadar kişi üzerinde müdahale gerçekleştirilemeyeceğine yani, itirazın m. 75'in uygulamasını durdurma etkisi doğuracağı yönünde bir düzenleme getirilmesi yerinde olacaktır.

³⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 538 Alan, s. 50.

³⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Yenisey/Nuhoğlu, s. 640; Alan, s. 51.

³⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Centel/Zafer, s. 303; Alan, s. 51; Sarsıkoğlu, s. 709.

b. İç Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

i. Genel Olarak

CMK m. 75'te esas düzenleme bulan tedbir esasında iç beden muayenesidir. Buna göre³⁸:

“Bir suçla ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesi...” iç beden muayenesidir.

İç beden muayenesi, Yönetmeliğin 3. maddesinde *“kafa, göğüs ve karın boşlukları ile cilt altı dokularının incelenmesi”* biçiminde tanımlanmıştır. Yine Yönetmelik m. 4/4'te ise *“Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene”*nin de iç beden muayenesi sayılacağı ifade edilmiştir. Bir başka ifadeyle, iç organlarda yapılan muayene ve ayrıca cinsel organlar ile anüs bölgesinin muayenesi ***iç beden muayenesi*** kapsamında değerlendirilecektir. ***Vücuttan örnek alınması*** ise, şüpheli ya da sanığın kan ya da benzeri biyolojik örneklerinin ve saç, tükürük gibi kişisel örneklerinin alınması şeklinde ifade edilebilir³⁹. Bu kapsamda *Karayolları Trafik Kanunu*

³⁸ Yine Yönetmeliğin 4. maddesinde ise iç beden muayenesi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi

Madde 4 - Bir suçla ilişkin delil elde etmek için, şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkeme onayına sunulur. Hâkim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz.

Şüpheli veya sanığın iç beden muayenesi ancak tabip tarafından yapılır.

Muayenenin yapılabilmesi için; müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmaması gerekir.

Cinsel organlar veya anüs bölgesinde yapılan muayene de iç beden muayenesi sayılır.

Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz.”

³⁹ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 535; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 524; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 641; **Centel/Zafer**, s. 298; **Ünver/Hakeri**, s. 286; **İpekçioğlu**, s. 24; **Sarsıkoğlu**, s. 698; Alman ceza muhakemesi hukukunda müdahalelere ilişkin ayırım basit muayene ve bedensel müda-

kapsamında gerçekleştirilecek alkol muayeneleri, CMK m. 75 uyarınca gerçekleştirilecektir. Diğer yandan Yönetmelik m. 23'te "*Kişinin vücut yüzeyinde bulunan atış artığı gibi biyolojik olmayan örnekler, elbiseleri ve diğer eşyaları üzerinde bulunan örnekler ile vücut yüzeyinden başkasına ait olduğu açıkça belli olan kıl, tüy, lif gibi örnekler olay yeri inceleme uzmanları tarafından alınabilir.*" şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. İç beden muayenesi yapılabilmesi ve vücuttan örnek alınabilmesi ancak tabip tarafından gerçekleştirilebileceğinden ve m. 23'te ise olay yeri inceleme uzmanlarından söz edildiğinden m. 23 kapsamında gerçekleştirilecek işlemlerin vücuttan örnek alınması olarak değerlendirilemeyeceği ifade edilmelidir⁴⁰.

ii. Karar Verecek Makam

İç beden muayenesinin uygulanması bakımından dış beden muayenesinde olduğu gibi belirsizlik bulunmamaktadır. Zira CMK m. 75 ve Yönetmelikte konu ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. CMK m. 75/1 gereğince, iç beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasına Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hakim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebilir. Cumhuriyet savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hakim veya mahkemenin onayına sunulur. Hakim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Onaylanmayan kararlar hükümsüz kalır ve elde edilen deliller kullanılamaz. Görüldüğü üzere, vücut dokunulmazlığına yönelik ağır bir müdahale söz konusu olduğundan, tedbirin uygulanabilmesi için kural olarak hakim kararı aranmıştır⁴¹.

---

hale biçiminde yapılmış ve ayrıca müdahaleye maruz bırakılan kişi bakımından da şüpheli-sanık dışındaki diğer kişiler olmak üzere ikili bir ayrıma gidilmiştir. Basit muayene, kişinin rızası aranmaksızın beden durumu, fizyolojik işleyiş biçimi yapısal özellikleri ve fonksiyon yeterliliğinin tespiti ile sınırlıdır. Müdahale niteliğindeki muayeneler ise yalnız bir hekim tarafından gerçekleştirilebilecek ve yaralama riski barındıran her tür müdahaledir. Bu kapsamda müdahaleden doğal vücut kısımları alınması *-kan, sıvı, meni, idrar gibi-* yahut bedene başka sıvı verilmesi ya da vücudun bunlara maruz bırakılması *-röntgen, tomografi gibi-* yahut iç bedene müdahale edilmesidir. Bkz. **Kızılarslan**, s. 151-155; **Apiş**, s. 276.

⁴⁰ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 535.

⁴¹ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 536; **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 523; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 642; **Centel**

Şüpheli ya da sanığın iç beden muayenesine rıza göstermiş olması konusunda dış beden muayenesine ilişkin yapmış olduğumuz açıklamalar burada da geçerlidir. Şüpheli ya da sanık tedbirin uygulanmasına rıza göstermiş olsa dahi, hakim yahut mahkeme kararı alınması, tedbire başvurulabilmesi bakımından zorunludur.

iii. İki Yılda Daha Kısa Süreli Hapis Cezası Gerektiren Suçlar Bakımından Uygulama Yasağı

Dış beden muayenesinden farklı olarak, iç beden muayenesi gerçekleştirilebilmesi ve vücuttan örnek alınabilmesi, belirli bir cezayı gerektiren suçlarla sınırlandırılmıştır. CMK m. 75/5'e göre "Üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamaz; kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınmaz". Görüldüğü üzere tedbirler ancak iki yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar hakkında uygulanabilecektir⁴².

Burada KTK'ya ilişkin uygulamanın konu bakımından sorun teşkil edeceği düşünülebilir. Zira KTK'nın özellikle TCK m. 179/3'te düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu bakımından uygulama bulduğu ve suç karşılığı öngörülen cezanın iki yıla kadar hapis cezası olduğu ve KTK kapsamında müdahalenin CMK m. 75'e uygun gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülürse, suç tipi bakımından alkol muayenesi gerçekleştirilemeyecek midir? Bu sorunu gidermek amacıyla CMK m. 75/7'de "özel kanunlardaki alkol muayenesine ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümler saklıdır" düzenlemesine yer verilmiştir⁴³. Dolayısıyla KTK kapsamında gerçekleştiril-

Zafer, s. 301; Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramını dış beden muayenesi bakımından ifade etmiş olduğumuzdan burada tekrara düşmemek adına açıklamalarımızı yinelememeyi tercih ediyoruz.; **Ünver/Hakeri**, s. 287; **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 160; **Sarsıkoğlu**, s. 700; **Apiş**, s. 281.

⁴² Kişiye birden fazla suç isnat edilmesi halinde her suç bakımından bu sınır ayrı ayrı dikkate alınacaktır. Bkz. **Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü**, s. 522 ve **Sarsıkoğlu**, s. 700; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 643; **Centel/Zafer**, s. 301; **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 158; **Sarsıkoğlu**, s. 699; **Apiş**, s. 286.

⁴³ Düzenleme 5353 sy. Kanunla eklenmiştir. Bkz. **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 162; **Apiş**, s. 286; **Aygün**, s. 64.

lecek müdahaleler bakımından CMK m. 75/5'te öngörülen sınırlar bağlayıcı olmayacaktır⁴⁴. Kaldı ki, KTK m. 48/3'te⁴⁵ de vücuttan örnek alınmasına yönelik gerçekleştirilecek işlem bakımından CMK m. 75/5 hariç olmak üzere m. 75 hükmünün uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir.

PvSK m. 13'te yer alan uyuşturucu madde etkisi altındaki kişiler ile sarhoş kişilerin yakalama anındaki durumlarının belirlenmesi açısından da durum KTK m. 48/3 ile aynıdır⁴⁶.

iv. Kişinin Sağlığına Açıkça ve Öngörülebilir Zarar Verme Tehlikesinin Bulunması Halinde Uygulama Yasağı-Oranlık İlkesi

Tedbir bakımından aranan bir diğer koşul ise dış beden muayenesi bakımından da arandığı üzere, müdahalenin sağlık açısından zarar meydana getirmeyecek olmasıdır. Yukarıda da açıklamış olduğumuzdan burada ayrıca üzerinde durmamayı tercih ediyoruz.

v. Kararın Uygulanması

CMK m. 75/3'te, iç beden muayenesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınmasının, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından⁴⁷, Yönetmelikte ise ancak tabip tarafından gerçekleş-

⁴⁴ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 538; **Yenisey/Nuhoğlu**, s. 648; **Ünver/Hakeri**, s. 288; **Centel/Zafer**, s. 299; **Şahin/Göktürk**, s. 59; **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 163; **Apiş**, s. 286.

⁴⁵ “Kişinin yaralanmalı veya ölümlü ya da kollukça müdahil olunan maddi hasarlı trafik kazasına karışması hâlinde, ikinci fıkrada belirtilen muayeneye tabi tutulması zorunludur. Teknik cihaz ile yapılan ölçüme itiraz eden veya bu cihaz ile ölçüm yapılmasına müsaade etmeyen bu sürücüler, en yakın adli tıp kurumuna veya adli tabipliğe veya Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşlarına götürülerek uyuşturucu veya uyarıcı madde ya da alkol tespitinde kullanılmak üzere vücutlarından kan, tükürük veya idrar gibi örnekler alınır. Bu işlem bakımından 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 75 inci maddesi hükümleri, beşinci fıkrası hariç olmak üzere uygulanır.”

⁴⁶ **Sarsıkoğlu**, s. 705; **Apiş**, s. 286.

⁴⁷ Yönetmelik m. 3'te yapılmış olan tanım gereğince sağlık mesleği mensubu “Tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişileri” ifade etmektedir.

tirilebileceği ifade edilmiştir. Her ne kadar Yönetmelik m. 4'te daha ileri düzeyde bir koruma öngörülmüşse de, *kanaatimizce* kanunda sağlık mesleği mensubu diğer kişiler tarafından da tedbirin uygulanmasına imkan verildiğinden, bu kişiler tarafından gerçekleştirilen müdahaleler neticesinde elde edilen delillerin hukuka aykırı olduğu ileri sürülemeyecektir⁴⁸.

vi. Denetim

Dış beden muayenesi bakımından yapmış olduğumuz açıklamalar iç beden muayenesi bakımından da geçerlidir, burada bir önceki başlık altında yapmış olduğumuz açıklamalarımıza atıf yapmakla yetiniyoruz.

2. Diğer Kişilerin Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması

a. Genel Olarak

CMK m. 76'da "*Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması*"na ilişkin düzenleme yer almaktadır. O halde yukarıda da açıklamış olduğumuz iç ya da dış beden muayenesi, vücuttan örnek alınması şüpheli/sanık dışındaki kişiler bakımından da mümkün olacaktır. Ancak biraz sonra açıklayacağımız üzere, maddede dış ve iç beden muayenesine ilişkin düzenleme yer alıyor olması dolayısıyla diğer kişiler bakımından tedbir, şüpheli ve sanığa kıyasla daha ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasının diğer kişiler bakımından da uygulanabilir olması, suçun aydınlatılması ve dolayısıyla maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacına hizmet etmektedir⁴⁹.

Nitekim tedbire başvurma amacı, bir suçla ilişkin delil elde etmek (CMK m.76/1) ve çocuğun soy bağının tespit etmek (CMK m. 76/3) olarak belirtilmiştir.

⁴⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 525; Yenisey/Nuhoğlu, s. 645; Centel/Zafer, s. 303; Şahin/Göktürk, s. 59; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 163; Sarsıkoğlu, s. 704.

⁴⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 537; Yenisey/Nuhoğlu, s. 648; Centel/Zafer, s. 304; Şahin/Göktürk, s. 60; Alan, s. 54.

b. Tedbire Maruz Kalan Kişiler ve Tedbirin Kapsamı

Düzenlemede yer alan “diğer kişiler” ifadesi ile anlatılmak istenen, m. 76’de belirtilen şüpheli ve sanık dışında kalan herhangi bir kişidir. Madde içerisinde her ne kadar “mağdur” kavramı kullanılmışsa da, tedbir, mağdurla sınırlı olmaksızın şüpheli ya da sanık dışındaki herkesi kapsayacak biçimde uygulanabilir. Nitekim Yönetmelik m. 7-8’de de “mağdur ve diğer kişiler” biçiminde durum ifade edilmiştir⁵⁰. *Kanaatimizce* kanun, kavramları yerinde kullanmamış olup, madde gerekçesinde kullanılan ifadelerden de anlaşılacağı üzere, düzenleme ile *şüpheli ya da sanık dışında kalan kimselerin* kastedildiği anlaşılmaktadır⁵¹.

Gerekçeden yahut yönetmelikte yer alan düzenlemelerden tedbirin *şüpheli veya sanık dışında kalan kimselerin tümünü* kapsamı gerektiği yönünde bir kanaat oluşmaktaysa da, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıması dolayısıyla sadece *mağdurun* muayenesi ve vücudundan örnek alınması ile çocuğun soy bağının tespiti ile sınırlı olarak tedbirin mümkün olduğu belirtilmelidir⁵². *Kanaatimizce* düzenlemede mağdur ve çocuk dışındaki kimselere ilişkin düzenleme yapılması göz ardı edilmiştir ve suçun aydınlatılması bakımından diğer kişilerin muayenesi ve vücudundan örnek alınmasını sağlayacak kanuni düzenlemenin yapılması, ceza muhakemesinin amacına ulaşması için bir gerekliliktir⁵³.

⁵⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 527; Yenisey/Nuhoğlu, s. 648; Centel/Zafer, s. 304.

⁵¹ CMK m. 76 gerekçe: “Maddî gerçeğin araştırılması bakımından *şüpheli veya sanıktan başka kişilerin* de beden muayenesi gerekli olabilir. *Örneğin*, mağdur üzerinde yapılacak olan incelemeler, iddia ve savunma açısından önemli bulguları ortaya koyabilir. Bu nedenle maddede, 78 inci maddede yer alan usulün *şüpheli veya sanık dışındaki kişiler* bakımından da uygulanabilmesi öngörülmüştür...”; Aynı yönde Bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Bayzit, s. 94; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 166; Aygün, s. 65.

⁵² Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 527; Ünver/Hakeri, s. 291; Şahin/Göktürk, s. 60; Donay, s. 141; Alan, s. 55; İpekçioğlu, s. 24; Dülger/Akbulut/Cin/Aydin, s. 354.

⁵³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 527; Ünver/Hakeri, s. 291; Sarsıkoğlu, s. 710.

CMK m. 76'nın kapsamının "yaşayan kişiler" ile sınırlı olduğunu ifade etmek gerekir. Zira muayene edilmesi yahut vücudundan örnek alınması gereken kişinin ölmüş olması durumunda m. 76 değil, m. 86 (*Ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene*) ya da m. 87 (*Otopsi*) hükümleri uygulama alanı bulmalıdır⁵⁴.

Diğer kişilerin tedbire maruz kalması bakımından *tanıklıktan çekinme*⁵⁵ konusu önem arz etmektedir. CMK m. 76/4'te "*Tanıklıktan çekinme sebepleri ile muayeneden veya vücuttan örnek alınmasından kaçınılabılır. Çocuk ve akıl hastasının çekinmesi konusunda kanuni temsilcisi karar verir. Çocuk veya akıl hastasının, tanıklığın hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilecek durumda olması halinde, görüşü de alınır. Kanuni temsilci de şüpheli veya sanık ise bu konuda hakim tarafından karar verilir. Ancak, bu halde elde edilen deliller davanın ileri aşamalarında şüpheli veya sanık olmayan kanuni temsilcinin izni olmadıkça kullanılamaz*" şeklinde konu ifade edilmiştir. Kimlerin tanıklıktan çekinme hakkına sahip olduğu ise, CMK hükümlerine göre tespit edilecektir⁵⁶. Tanıklıktan çekinme halleri bakımından böyle bir düzenlemenin öngörülmüş olması, "kişinin kendisini

⁵⁴ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Ünver/Hakeri, s. 292; Kızılarşlan, s. 261; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 166; Sarsıkoğlu, s. 710, dn. 88.

⁵⁵ "*Tanıklıktan çekinme*

Madde 45:

(1) Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilir:

a) Şüpheli veya sanığın nişanlısı.

b) Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi.

c) Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy.

d) Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları.

e) Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

(2) Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanuni temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanuni temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

(3) Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler."

⁵⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Centel/Zafer, s. 306.

ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmamaya zorlanamaması ilkesi”nin de bir gereğidir⁵⁷.

c. Karar Verecek Makam

Diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasını düzenleyen CMK m. 76’ya göre, C. Savcısının istemiyle ya da *re’sen hâkim veya mahkeme*, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C. Savcısı tarafından tedbire karar verilebilir. C. Savcısının kararı, yirmi dört saat içinde hakim veya mahkemenin onayına sunulur. Hakim veya mahkeme, yirmi dört saat içinde kararını verir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde alınan kararlar hakim yahut mahkeme tarafından onaylanmadıkça delil olarak kullanılamayacaktır. Görüldüğü gibi esasında diğer kişiler bakımından da m. 75’le paralel bir düzenleme getirilmiş durumdadır.

Tedbire ilişkin kararlar açısından CMK m. 76/2 de göz önünde bulundurulmalıdır. Maddede “*Mağdurun rızasının varlığı halinde, bu işlemlerin yapılabilmesi için birinci fıkra hükmüne göre karar alınmasına gerek yoktur*” şeklinde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, mağdur hakkında tedbire başvurulacak olması ve tedbirin uygulanması bakımından da mağdur tarafından rıza açıklanmış olması halinde ayrıca bir karar alınmasına gerek yoktur. Rıza bulunması halinde, durumun belgelendirilmesi önem arz etmektedir⁵⁸. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, bu istisnanın yalnız tedbirin mağdur için uygulanacak olması halinde geçerli olacaktır. Yine bu istisnanın sadece alınacak karara ilişkin olduğu, tedbirin uygulanması ve

⁵⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 541; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 527; Centel/Zafer, s. 306; Alan, s. 56.

⁵⁸ Bu konu bakımından özellikle “*kızlık zarı muayenesi*” konusu önemlidir. Zira bu muayenenin hakim ya da gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C. Savcısı kararı olmaksızın gerçekleşmesi halinde TCK m. 287 “*Genital muayene suçu*” gündeme gelecektir. Suç mağduru üzerinde muayenenin gerçekleşmesi halinde uygulama bakımından CMK m. 76 hükümleri uygulanmalıdır. Bu halde mağdurun rızasının varlığı halinde karar alınmaksızın muayene gerçekleştirilebilecektir. Ancak bu rızanın belgelendirilmesi, gerek kolluğun ve gerekse hekimin dikkatle hareket etmesi gerekmektedir. Zira oldukça hassas olan bu durum bakımından TCK m. 287’nin uygulanması gibi bir durumla karşı karşıya kalınması söz konusu olabilecektir. (Bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 543); Turhan, s. 1039; Sarsıkoğlu, s. 717.

diğer hususlar bakımından m. 76'daki hususlara riayet edilmesi gerektiği ifade edilmelidir⁵⁹. Yönetmelik m. 18/3'e ilişkin yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalarımız *diğer kişiler* hakkında da geçerli olacaktır⁶⁰.

d. Kişinin Sağlığını Tehlikeye Düşürmeme ve Cerrahi Bir Müdahalede Bulunmama Koşulu

Diğer kişiler için tedbire başvurulabilmesi bakımından sağlığı tehlikeye düşürmemenin yanı sıra, muayene ve örnek almanın “*cerrahi bir müdahale boyutuna ulaşmaması*” koşulunun da aranması dikkat çekicidir. Şüpheli veya sanık bakımından tedbirin uygulanması “*cerrahi müdahalede bulunmama*” koşuluna bağlı tutulmamış olmasına rağmen, diğer kişiler bakımından cerrahi müdahale yasağı bulunmaktadır⁶¹. *Kanaatimizce* bu yasak, suçla doğrudan bağlantısı bulunmayan kimselerin, salt maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi amacıyla tedbire maruz kalmaları suretiyle haklarına en alt düzeyde müdahale edilmesinin amaçlanmasından kaynaklanmaktadır. *Cerrahi müdahale* kavramından anlaşılması gereken, “*Tıbbi aletler yardımıyla vücutta yapılan tanı ya da tedaviye yönelik operasyonlar*”dır (Yönetmelik m. 3)⁶².

⁵⁹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 541; Yenisey/Nuhoğlu, s. 649; Centel/Zafer, s. 305; Şahin/Göktürk, s. 61; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 167; Alan, s. 55.

⁶⁰ Yenisey/Nuhoğlu, s. 649; Centel/Zafer, s. 302; Yönetmelik m. 18/3: “*Bir suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla, şüpheli, sanık ve diğer kişilerin kendiliğinden başvurarak rıza göstermeleri hâlinde, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının istemi kovuşturma aşamasında ise hâkim veya mahkeme kararıyla tıbbî muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.*”

⁶¹ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Ünver/Hakeri, s. 292; Donay, 141; Alan, s. 55; Sarsıkoğlu, s. 713.

⁶² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 528; Yenisey/Nuhoğlu, s. 649; Sarsıkoğlu, s. 713; AİHM'in Jalloh/Almanya kararında olduğu gibi şüpheli yahut sanığın suça ilişkin delilleri yutması halinde, delillerin elde edilmesi amacıyla cerrahi müdahalede bulunulması, kişinin sağlığı bakımından tehlike arz ederse müdahale gerçekleştirilemeyecektir. Gerçekleştirilecek müdahalenin kişi sağlığı bakımından tehlike oluşturup oluşturmayacağı ise her olay bakımından ayrı ayrı değerlendirilecek, kişilerin özellikleri dikkate alınarak tespit edilacaktır. *Jalloh/Almanya*, BN. 54810/00, T. 11.07.2006, (<http://hudoc.echr.coe.int/>, Erişim Tarihi: 31.12.2016); Aynı yönde Bkz. Ünver/Hakeri, s. 287; Sarsıkoğlu, s. 702; İpekçioğlu, s. 32; Apış, s. 285.

Yine müdahalenin sağlık bakımından tehlike oluşturması durumunda da tedbire diğer kişiler bakımından da başvurulamayacaktır. Daha önce de açıklamış olduğumuz üzere bu yasak oranlılık ilkesinden kaynaklanmaktadır. Zira her ne kadar ceza muhakemesinin esas amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ise de, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğini haiz bu türden müdahaleler, meydana gelecek zarar ve elde edilecek yarar arasında bir denge gözetilerek gerçekleştirilmelidir⁶³.

Cerrahi müdahaleleri, diğer kişilerin beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması bakımından yasaklayan ve böylece onların vücut dokunulmazlıklarını şüpheli ve sanığa kıyasla daha kapsamlı biçimde koruma altına almayı amaçlayan kanun koyucunun, *iki yıldan daha az hapis cezası gerektiren suçlar için uygulama yasağını* mağdur ve diğer kişiler bakımından öngörmemiş olması kanaatimizce yerinde olmamıştır⁶⁴. Neredeyse CMK m. 75 ile aynı kelimeler kullanılmış olmasına rağmen, bu yasağa m. 76'da yer verilmemiş olmasının bilinçli bir tercihten kaynaklandığını düşünüyoruz. Ancak kanun koyucunun bu konudaki tercihinin dayanağını anlamak bizce mümkün değildir. Kaldı ki, madde gerekçesinde genel geçer bir açıklama dışında düzenlemeye ilişkin herhangi bir ayrıntıya yer verilmiş de değildir. *Kanaatimizce*, suçun aydınlatılması bakımından şüpheli veya sanık için dahi suça ilişkin bir alt sınır öngörülmüş ve uygulama yasağı getirilmiş iken, diğer kişiler bakımından böyle bir sınırlama öngörülmemesi yerinde olmamıştır. Suçun aydınlatılması konusunda diğer kişilere *şüpheli ve sanıktan* daha ağır bir külfet yüklenemeyeceğine göre, *diğer kişiler* bakımından da tedbirin daha sınırlı olarak uygulanmasına olanak sağlayacak bir düzenlemeye gidilmesi yerinde olur.

e. Kararın Uygulanması

Diğer kişiler bakımından tedbirin kim tarafından uygulanacağı konusunda CMK m. m. 76'da bir düzenleme yoktur. Konuya ilişkin düzenleme, Yönetmelik m. 7 ve 8'de yer almaktadır. Buna göre diğer kişilerin beden muayenesi ancak tabip, vücudundan örnek alınması ise yine ancak tabip

⁶³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 528; Yenisey/Nuhoğlu, s. 649.

⁶⁴ İpekçioğlu, s. 34; Sarsıkoğlu, s. 711.

veya tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından gerçekleştirilebilecektir⁶⁵.

f. Denetim

Tedbir bakımından başvurulabilecek denetim yolu CMK m. 76/5'te düzenlenmiştir. Buna göre diğer kişiler hakkında, hakim yahut mahkeme tarafından verilecek beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması kararlarına karşı itiraz edilebilecektir⁶⁶. Kararın C. Savcısı tarafından verilmiş olması halinde en geç yirmi dört saat içinde hakim yahut mahkeme onayına sunulması gerekmektedir. Hakim ya da mahkemece onaylanmayan kararlara dayanarak elde edilen deliller ise hükümsüz kalacak ve muhakemede delil olarak kullanılamayacaktır⁶⁷.

3. Kadınların Muayenesi

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınmasının kişilerin mahremiyetlerine müdahale ediyor olması sebebiyle ar ve utanma duygularını incitilmesine özen gösterilmelidir. Bu durumun dikkate alınması sonucunda CMK m. 77'de "*Kadının Muayenesi*" başlığıyla özel bir düzenlemeye yer verilmiştir⁶⁸. Maddede, "*Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır*" biçiminde bir düzenlemeye yer verilerek, kadınların muayenesinin istenmesi halinde kadın hekimlerce gerçekleştirilmesine imkan tanınmıştır. O halde bu hükmün uygulama bula bilmesi bakımından iki husus önem arz etmektedir:

- a) Kadının kadın hekim tarafından muayene edilme yönünde bir talebi bulunmalı ve
- b) Koşullar kadın hekim tarafından muayeneye elverişli olmalıdır.

⁶⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 540; Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/Özaydın/Alan Akcan/Erden Tütüncü, s. 528; Yenisey/Nuhoğlu, s. 649; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 169; Alan, s. 56; Sarsıkoğlu, s. 714.

⁶⁶ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 541; Yenisey/Nuhoğlu, s. 650.

⁶⁷ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 542; Yenisey/Nuhoğlu, s. 650.

⁶⁸ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 543; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 528; Centel/Zafer, s. 307; Donay, s. 141; Şahin/Göktürk, s. 61; Alan, s. 57; Sarsıkoğlu, s. 709.

Yönetmelik m. 11'de de *kadının muayenesi* konusunda “*Kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın tabip tarafından yapılır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda; muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilir*” şeklindeki düzenlemeye yer verilmiştir. Yönetmeliğe göre, kadın hekim bulunmaması halinde muayene sırasında kadın sağlık personelinin bulunması gerekmektedir. Bu düzenleme, kadının mahremiyetinin korunmaya ve utanma duygusunun olabildiğince az zedelenmesine hizmet etmesi bakımından yerindedir⁶⁹.

CMK m. 77 kapsamında, kadın hekim bulundurulamaması bakımından koşulların elverişli olup olmadığının ne şekilde tespit edileceği önemlidir. Elverişlilik ile kastedilenin ne olduğu yahut bu konunun tespitinin ne şekilde yapılacağı açık olmadığı gibi, keyfi uygulamalara da mahal verebilecek niteliktedir. Bu sebeple, talepte bulunulmasına rağmen muayene kadın hekim tarafından gerçekleştirilemiyorsa, bu durumun sebebi tutanakta açık biçimde ifade edilmelidir⁷⁰.

E. Tedbir Kapsamında Elde Edilen Delillerin Akıbeti

CMK m. 80'de, beden muayenesi ve vücuttan elde edilmesi tedbirinin uygulanması sonucunda elde edilen delillerin akıbetinin ne olacağına ilişkin bir düzenleme yer almaktadır. Tedbir neticesinde elde edilen veriler, kişisel veri niteliğini haiz olup, başka bir amaçla kullanılmaları yasak olduğu gibi,

⁶⁹ Burada konu bakımından mehzaz kanunumuz olan Alman CMK m. 81d'yi ifade etmenin de konu bakımından önemli olduğu kanaatindeyiz. 5271 sy. CMK m. 77'de yer alan düzenleme “Kadının muayenesi”ne ilişkin, Alman CMK m. 81d'de “*Utanma duygusunun rencide edilmesi*”ne ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir. Düzenleme kişinin talebi halinde, aynı cinsten bir kişi, kadın hekim ya da erkek hekim tarafından muayene edilmesine imkan verilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Ek olarak, ilgilinin talebi halinde güvendiği bir kişinin de muayene esnasında bulunmasına izin verilmesini sağlamaktadır. Görüldüğü üzere düzenleme cinsiyet yahut cinsel yönelime ilişkin hiçbir sınırlama getirmemiş olduğu gibi, kişinin tamamıyla utanmamasını, kendisini rahat hissetmesini sağlamaya yönelik olarak formüle edilmiştir; Aynı yönde Bkz. **Kızılarslan**, s. 276-278; **Alan**, s. 61.

⁷⁰ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 543.

dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından başka kişilerle paylaşılması da yasaktır (CMK m. 80/1)⁷¹.

Bu bilgilerin kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesinin ardından C. Savcısının huzurunda yok edilmesi gerekir. Bu işlemin ardından durum, dosyada saklanmak üzere tutanak altına alınır (CMK m. 80/2)⁷².

F. Hukuka Aykırı Olarak Gerçekleştirilen Beden Muayenesi ve Örnek Alma

Hukuka aykırı delillerin muhakemede kullanılması mutlak bozma sebebi olduğundan (CMK m.289), hukuka aykırı olarak gerçekleştirilen beden muayenesi yahut vücuttan örnek alınması işlemi sonucunda elde edilen deliller kullanılamayacaktır⁷³.

CMK m. 75-76'ya hukuka aykırı olarak başvurulması nedeniyle CMK m. 141 vd.'da öngörölmüş olan "*koruma tedbirleri nedeniyle tazminat*"

⁷¹ Ünver/Hakeri, s. 291; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 171; Sarsıkoğlu, s. 715; Alan, s. 57.

⁷² Ünver/Hakeri, s. 291; Sarsıkoğlu, s. 715; Alan, s. 57; Öztürk/Kazancı/Güleç, s. 171; Yine Yönetmeliğin 18. maddesinde de konuya ilişkin paralel bir düzenleme yer almaktadır:

"Moleküler genetik inceleme sonuçlarının gizliliği"

Madde 14 - Bu Yönetmelik hükümlerine göre alınan örnekler üzerinde yapılan inceleme sonuçları, kişisel veri niteliğinde olup, başka bir amaçla kullanılamaz; dosya içeriğini öğrenme yetkisine sahip bulunan kişiler tarafından bir başkasına verilemez.

Bu bilgiler, kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde Cumhuriyet savcısının huzurunda ve uygun göreceği usullerle yok edilir ve bu husus dosyasında muhafaza edilmek üzere tutanağa geçirilir. Olay yerinden elde edilen diğer delillere ilişkin hükümler saklıdır.

Bilirkişi tarafından yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular ilgili makama gönderilir; bulgular üzerinden moleküler genetik analizler için izole edilen DNA örnekleri bilirkişi tarafından rapor hazırlandıktan sonra imha edilir ve bu husus raporda açıkça belirtilir.

Moleküler genetik incelemelerin özel kalıtsal karakterler hakkındaki açıklamayı içermediği bilinen kromozom bölgesi ile sınırlı kalmasına özen gösterilir."

⁷³ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 542; Sarsıkoğlu, s. 717; Apış, s. 289.

hükümleri de uygulanamayacaktır. Zira düzenlemeler sadece yakalama, gözaltı, tutuklama, arama ve elkoyma koruma tedbirleri bakımından uygulanabilir⁷⁴. O halde, m. 75-76 bakımından hukuka aykırı olarak karar verilmesi halinde, ancak CMK m. 141/3'te de öngörüldüğü üzere Devlet aleyhine tazminat davası açabilir⁷⁵.

⁷⁴ **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 542; **Sarsıkoğlu**, s. 717; **Apiş**, s. 289; **Dülger/Akbulut/Cin/Aydın**, s. 358.

⁷⁵ Yargıtay 12. Ceza Dairesi de CMK m. 141'de yapılan sayımın sınırlı bir sayım olduğuna ilişkin kanaatini "*Fıkradaki açık düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, adli kontrol telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme gibi koruma tedbirleri için tazminat ödenmesi kabul edilmemiştir. Bunun böyle kabul edilmesinin nedeni ise; kanun koyucu bu tedbirlerden dolayı "kişilerin mağduriyetine" neden olunmadığını kanuni karine olarak kabul etmiştir.*" biçiminde ifade etmiştir. Bkz. Yar 12. CD., E. 2015/12270, K. 2015/19159, T. 10.12.2015, (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 10.04.2017); Ancak, Yargıtay 12. Ceza Dairesi 16.02.2015 tarihli bir başka kararında ise "...somut olay incelendiğinde, davacı hakkında uygulanan adli kontrol tedbiri sebebiyle oluşturduğu zararın CMK'nın 141/1. maddesi kapsamında açıkça lafzi olarak belirtilmediği, ancak 18.6.2014 tarih ve 6546 Sayılı kanunun 70. maddesiyle CMK'nın 141. maddesine eklenen 3. fıkradaki "Birinci fıkrada yazan haller dışında, suç soruşturması veya kovuşturması sırasında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk halleri de dahil olmak üzere hakimler ve Cumhuriyet savcılarının verdikleri kararlar veya yaptıkları işlemler sebebiyle tazminat davaları ancak Devlet aleyhine açılabilir" şeklindeki düzenleme nazara alındığında, davacı (sanık) hakkında uzun süre uygulanan adli kontrol tedbiri açısından tutuklama ile serbest bırakma arasında düşünülen ve serbest bırakmanın oluşturabileceği zararları gidermek için uygulanan adli kontrolün bir aşamadan sonra seyahat özgürlüğünün sınırlandırıldığı, bu sınırlama ile kişi özgürlüğünün kısıtlanması olan tutuklama ile arasında bir derece ve yoğunluk farkı olduğu, davacıya uygulanan tedbirin seyahat özgürlüğünü kısıtlama tedbirini aştığı ve davacıyı özgürlükten yoksun bıraktığı, oranlılık ilkesinin ihlal edildiği ve kanun ile belirlenen amacın dışına çıktığı, zira aşamalarda ilgili tedbire yönelik olarak adli kontrol kararının kaldırılmasına dair itirazlarda bulunulmasına karşın, hakim veya mahkemece oranlılık ilkesi bağlamında adli kontrol tedbiri uygulamasına devam edilip edilemeyeceği adli kontrol tedbiri ile öngörülen yükümlülüklerden sonuç alınıp alınmadığı tedbirin değiştirilip değiştirilmeyeceği veya daha hafif bir tedbirin uygulanması yoluyla amaçlanan hedefin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya geçici olarak adli kontrol tedbirinden muafiyet konusunda etkin (veya etkili) bir değerlendirmenin yapılamadığı ve uygulanan tedbirin ölçsüz hale geldiğinin anlaşılması karşısında, davacı hakkında ilk kararın verildiği 15.4.2010 tarihinden sonra uygulanmaya devam edilen adli kontrol tedbiri sebebiyle davacı yararına (hak ve

II. BEDEN MUAYENESİ VE VÜCUTTAN ÖRNEK ALINMASI VE AİHM KARARLARINA YANSIMASI

A. İşkence Yasağına İlişkin Değerlendirme

AİHS m. 3, işkence yasağına ilişkindir: “Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz”. İşkence yasağını düzenleyen bu hüküm, bu yasağın kapsamına ya da hangi koşullar altında ihlal edilmiş sayılacağına ilişkin ayrıntılı bir açıklama getirmemiştir. Ancak işkencenin unsurları, yasağa ilişkin yükümlülükler, esaslar, maddenin kapsamı ve meydana gelen ihlalin işkence yasağı boyutunu aşır aştığına ilişkin ayrıntılar AİHM içtihatları ile belirlenmiştir. İşkence yasağının ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için meydana gelen bir olayda yer alması gereken unsurlar a) şiddetli fiziksel veya ruhsal yönden acı veren bir fiilin mevcut bulunması, b) eylemin cezalandırmak, bilgi veya itiraf elde etmek ya da gözdağı vermek, ayrımcılık amaçlarına yönelik olarak kasten gerçekleştirilmesi ve c) eylemin kamu görevlisi tarafından veya onun bilgisi ya da onayı dahilinde gerçekleştirilmiş olmasıdır. Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması konusuna ilişkin olarak Mahkeme önüne taşınmış ve konuya bakımından temel içtihat niteliğini kazanmış başvuru ise *Jalloh/Almanya* başvurusudur⁷⁶. Kararda gözetiminde bulunan başvuranın zorla maruz bırakıldığı tıbbi tedbirler inceleme konusu yapılmıştır.

*nasafet ilkelerine uygun) makul oranda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesini...” uygun bulmayarak bozma kararı vermiştir. Kararda adli kontrol koruma tedbirinin tutuklama ile benzerliği ve kişi özgürlüğü üzerinde yarattığı sınırlamayı dikkate olarak, kararın orantılı olmadığı kanaatine varan 12. Ceza Dairesi’nin kararı kanaatimizce yerinde değildir. Zira bize göre CMK m.141/1’de yapılan sayım sınırlayıcı bir sayıdır. Dolayısıyla genişletilmek suretiyle başkaca tedbirler bakımından da uygulanması uygun olmayacaktır. Kaldı ki, diğer tedbirler bakımından da m. 141/3 uyarınca tazminat yolu açıktır. Dolayısıyla m. 141/1’in uygulamasının benzer bir yorum yöntemi yoluyla m. 141’in beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması koruma tedbiri bakımından uygulanması yerinde olmayacaktır. Bkz. Yar. 12. CD. E. 2014/13444, K. 2015/2705, T. 16.02.2015, (www.kazanci.com, Erişim Tarihi: 10.04.2017); **Dülger/Akbulut/Cin/Aydın**, s. 358.*

⁷⁶ *Jalloh/Almanya*, BN. 54810/00, T. 11.07.2006, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 31.12.2016); **Ünver/Hakeri**, s. 287; **Dülger/Akbulut/Cin/Aydın**, s. 362.

Başvurucu Abu Bakah Jalloh Almanya’da ağzından iki küçük torbayı çıkarmak ve karşılığında para ile değiştirmek üzereyken yakalanmıştır. Savcı, yakalanması üzerine bir küçük torbayı yutan başvurana kusturucu ilaç verilmesi yönünde talimat vermiştir. Jalloh’un ilacı almayı reddetmesi üzerine ilaç burnundan zorla verilmiş ve zorla gerçekleştirilen bu müdahale neticesinde başvuran kokain dolu poşeti kusmuştur. Müdahalenin bir sonucu olarak ise takip eden günlerde mide sorunları yaşamıştır⁷⁷. Durumu AİHM’e taşıyan başvuran, kendisine zorla ilaç verilmesinin ve bu suretle elde edilen delillerin muhakemede kullanılmasının AİHS m. 3, 6 ve 8’i ihlal ettiğini iddia etmiştir⁷⁸.

Başvuruyu değerlendiren AİHM, zorla gerçekleştirilen tıbbi müdahalelerin yasak olmadığını, ancak müdahalelerin çok daha sıkı koşullarda gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir. Olayda başvuranın maruz bırakıldığı müdahale bakımından ise ilaç içirilmek suretiyle kusturulmasına alternatif ve daha az küçük düşürücü biçimde delillere ulaşılabilmesi imkanı olduğunu değerlendiren AİHM, başvuran bakımından insanlık dışı ve küçük düşürücü muamele yasağının ihlal edildiği kanaatine ulaşmıştır⁷⁹.

Görüldüğü üzere, *Jalloh/Almanya* kararında mahkemenin ihlal kararı vermesinde esas etken, başvuranın maruz kaldığı zora dayalı tıbbi müdahale bakımından oranlılık ilkesinin gözetilmemiş olması ile başkaca imkanlarla ve daha az kişilik haklarına müdahale edilmesi suretiyle aynı delillere ulaşılabilir olması olmuştur⁸⁰.

Salmanoğlu ve Polattaş/Türkiye başvurusunda da başvuruçuların zorla tabi tutuldukları tıbbi muayeneler işkence yasağı kapsamında değerlendirilmiştir⁸¹. AİHM, Fatma Deniz Polattaş’ın 6 Nisan 1999 tarihinde gerçek-

⁷⁷ *Jalloh/Almanya*, BN. 54810/00, T. 11.07.2006, p. 18 (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 31.12.2016)

⁷⁸ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, s. 166; **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 159; **Sarsıkoğlu**, s. 702.

⁷⁹ *Jalloh/Almanya*, BN. 54810/00, T. 11.07.2006, p. 75-83, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 31.12.2016)

⁸⁰ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, s. 166.

⁸¹ *Salmanoğlu ve Polattaş/Türkiye*, BN. 15828/03, T. 17.03.2009, (<http://hudoc.echr.coe.int/>, Erişim Tarihi: 31.12.2016); Aynı yönde Bkz. *Yazgül*

leştirilen rektal muayenesi sırasında hemşirenin yanı sıra muayene odasında bir cezaevi gardiyanının ve polis memurlarının hazır bulunmasını da dikkate almaktadır. Son olarak, AİHM'in değerlendirmesinde, başvuruların gözetilmesine alınmaları öncesinde bakirelik kontrolünden geçirilmiş olmaları hususu da etkili olmuştur. Kaldı ki, bu muayenelerin gerçekleştirilmesi yasal zorunluluk olmadığı gibi, yasal düzenlemelerle uyumlu olarak da gerçekleştirilmemiştir. Hükümet, muayenelerin başvuruların cinsel şiddet şikayetlerinin ardından gerçekleştirildiğini ve başvuruların bakirelik kontrolüne rıza gösterdiklerini belirtmiş olsa da, bu kontrollere rıza gösterildiğine ilişkin yazılı hiçbir delil bulunmamaktadır. Bu nedenle AİHM, kontrollerin başlı başına ayırıcı ve onur kırıcı muamele teşkil ettiği kanaatine varmıştır⁸².

Mahkemenin konu bakımından ihlal kararı vermesinde, gerçekleştirilen muayenelerin yasal zorunluluk olmaması ve yine yasal düzenlemelerle uyumlu biçimde gerçekleştirilmemiş olması hususları etkili olmuştur. Ek olarak, muayene esnasında polis memurlarının da odada bulundurulmuş olması İstanbul Protokolü⁸³ gereğince de düzenlemelere aykırı olduğundan

Yılmaz/Türkiye, BN. 36369/06, T. 01.02.2011, (<http://hudoc.echr.coe.int/>, Erişim Tarihi: 31.12.2016).

⁸² Aynı yönde Bkz. *Juhnke/Türkiye*, BN. 52515/09, T. 13.05.2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/>, Erişim Tarihi: 31.12.2016)

⁸³ İstanbul Protokolü:

“...6a) *İşkence veya kötü muamele soruşturmasında görev alan tıp uzmanları, her zaman en yüksek etik standartlara uygun davranmalı ve özellikle her muayeneden önce kişiye bilgi vererek, onun bilgilendirilmiş onamını almalıdırlar. Muayene, tıp pratiğinin var olan standartlarına uygun yapılmalıdır. Muayeneler tıp uzmanının kontrolünde özel olarak yapılmalı, muayene sırasında güvenlik görevlileri ve diğer hükümet görevlileri bulunmamalıdır.*

6b) *Muayenenin ardından tıp uzmanı hemen doğru bir yazılı rapor hazırlamalıdır. Bu raporda en azından şu bilgilere yer verilmelidir:*

(I) *Görüşme Koşulları: Rapora konu olan kişinin adı ve muayene sırasında muayenehanede yer alan kişilerin adları arasındaki bağlantı; muayenenin tam saati ve tarihi, yeri, muayenenin yapıldığı kurumun özelliği ve (mümkünse muayenenin yapıldığı oda da belirtilerek) adresi (örn. gözetilme merkezi, klinik, ev, vb.); kişinin muayene edildiği sıradaki durumu (örn. Muayeneye getirilirken veya muayene esnasında kişinin herhangi bir kısılamaya tabii olup olmadığı, muayene sırasında güvenlik güçlerinin var olup olmadığı, tutuklu ya da hükümlüye eşlik edenlerin tutum ve tavırları, muayene yapan kişiye*

AİHM nezdinde karar verilmesi esnasında etkili olmuştur. Mahkeme muayene süreci ve prosedürünün başvuru bakımından küçük düşürücü olduğundan hareketle AİHS m. 3'ün ihlal edildiği yönünde kararını tayin etmiştir⁸⁴.

B. Adil Yargılanma Hakkına İlişkin Değerlendirme

AİHS m. 6'da *adil yargılanma hakkı* düzenlenmiş olup, bu yolla yargılamanın tarafı olan kimselerin adil ve eşit bir yargılama yürütülmesi hakkına sahip olmaları güvence altına alınmaya çalışılmıştır. AİHS m. 6 ile getirilen güvenceler şunlardır⁸⁵:

---

yönelik tehdit edici ifadeler vs.) ve konuyla ilgili diğer bilgiler...”, Bkz. (https://www.ttb.org.tr/eweb/istanbul_prot/4.html, Erişim Tarihi: 31.12.2016)

⁸⁴ **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sancakdar, Oğuz:** Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2002, s. 204-208.

⁸⁵ “1. Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyumsuzluklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Karar alenî olarak verilir. Ancak, demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Bir suç ile itham edilen herkes aşağıdaki asgari haklara sahiptir:

a) Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendisini bizzat savunmak veya seçeceği bir müdafinin yardımından yararlanmak; eğer avukat tutmak için gerekli maddî olanaklardan yoksun ise ve adaletin yerine gelmesi için gerekli görüldüğünde, resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilmek;

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek;

- Kanunla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma,
- Makul sürede yargılanma,
- Kamuya açık ve aleni bir yargılama yapılması,
- Masumiyet karinesinden yararlandırılma,
- Savunma ve müdafiden yararlanma hakkının, kendisine suç isnat edilen kişiye tanınması.
- Ücretsiz tercüman yardımından yararlandırılma.

Beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması bakımından tartışılmakta olan esas konu, bu tedbirin uygulanmasının *kişinin kendisini ve yakınlarını suçlayıcı beyanlarda bulunmaya zorlanamaması ilkesi-nemo tenatur* ile çelişip çelişmediğidir. Bu ilke, susma hakkı ve esasında masumiyet karinesinden kaynaklanmakta olup, kişinin suçluluğu ispat edilinceye kadar masum olduğunun kabulü ile ilgilidir⁸⁶. AY m. 38/5'te de "... Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz..." ifadeleriyle söz konusu ilke ifade edilmiş ve anayasal düzeyde koruma altına alınmıştır⁸⁷.

Şüpheli ya da sanığın muayenesi ya da vücudundan örnek alınması suretiyle elde edilen delillerin AY m. 38/5'ten kaynaklanan ve CMK m. 147'de düzenleme bulmuş olan susma hakkını ihlal niteliğinde olup olmadığı tartışmalıdır⁸⁸. AY m. 38/5'ten kaynaklanan susma hakkı kişinin bildiklerini aktarmasıyla sınırlı olarak algılanmalı ve kanundan kaynaklanan bu tür tedbirler hakkın kapsamı dışında tutulmalıdır⁸⁹. Kaldı ki genel olarak, beden

e) Mahkemede kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından ücretsiz olarak yararlanmak."; **İnceoğlu**, Sibel, s. 220 vd.; **Diñç**, Güney: "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Göre Silahların Eşitliği", (AİHS), TBB Dergisi, S. 57, 2005, s. 283.

⁸⁶ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, s. 301; **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 153; **Sarsıkoğlu**, s. 696; **Dülger/Akbulut/Cin/Aydın**, s. 357.

⁸⁷ Tedbirlerin uygulanması yoluyla esasında insan haklarının minimum düzeyde ihlaliyle maddi gerçeğe ulaşabileceği yönündeki görüş için Bkz. **Öztürk/Kazancı/Güleç**, s. 154.

⁸⁸ **İpekçioğlu**, (Armağan), s. 1169.

⁸⁹ **İpekçioğlu**, (Armağan), s. 1173.

muayenesi ve vücuttan örnek alınması ile ilgili olarak kişilerin belirli muhakeme işlemlerine katılmakla yükümlü oldukları ve dolayısıyla bu tür muamelelerin m. 6 bakımından aykırılık teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu yolla delil elde edilmesi halinde deliller hukuka aykırı olarak nitelendirilemeyecek ve muhakemede kullanılabilir⁹⁰.

Tirado Ortiz ve Lozano Martin/İspanya başvurusunda Mahkeme, konuya ilişkin bir değerlendirme yapmıştır. İncelemeye konu olayda başvurucular alkol testi yaptırmayı reddetmiş ve bunun üzerine de *kurallara uymama suçunu* işledikleri gerekçesiyle mahkum edilmişlerdir. Bu durumun kişinin kendini suçlayıcı ifadeler vermeme hakkına aykırılık teşkil ettiğini iddia eden başvurucular konuyu AİHM'e taşımışlardır. Başvuruyu değerlendiren Mahkeme, kendini suçlamama hakkının esasen susma hakkı ile ilgili olduğunu, yasal düzenlemeler çerçevesinde delil elde etme amacıyla uygulanabilecek tedbirleri kapsamayacağını ifade etmiştir. Bu anlamda, kan ve idrar örnekleri ve DNA testi için vücut dokusu gibi sanığın rızasından bağımsız olarak mevcut olan materyallerin ceza yargılamasında kullanılması susma hakkı kapsamında değildir⁹¹. Olayda da polis memurları, başvuranların suç işlediklerinden şüphelendikleri için alkol testi talep etmişlerdir. Ayrıca, keyfi ve uygunsuz test uygulamasına karşı bir takım güvenceler de başvuruculara sunulmuştur. İlaveten, alkol düzeyine ilişkin testler, trafik mevzuatı ile bağlantılı olarak Avrupa Konseyi üye ülkelerde de kullanılmaktadır. Tüm bu hususları bir arada ele alan AİHM, başvuru bakımından AİHS m. 6'nın ihlal edilmediği yönünde karar vermiştir⁹².

Son olarak, hukuka aykırı biçimde elde edilmiş delillerin muhakemede kullanılmasının da adil yargılanma hakkı anlamında ihlallere yol açacağı ifade edilmelidir. Bu kapsamda, koşulları gerçekleşmeksizin yahut usulüne uyulmaksızın gerçekleştirilecek beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması

⁹⁰ Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, s. 30; Sarsıkoğlu, s. 697.

⁹¹ Sarsıkoğlu, s. 717.

⁹² *Ortiz ve Diğerleri/İspanya*, BN. 42430/05, T. 02.02.2010, (<http://hudoc.echr.coe.int/>), Erişim Tarihi: 01.01.2017); Cengiz, Serkan/Demirağ, Fahrettin/Ergül, Teoman/McBride, Jeremy/Tezcan, Durmuş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2008, s. 136.

tedbiri, AİHS m. 6'nın ihlal edildiği yönünde kararların verilmesine sebep olacaktır⁹³.

C. Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkına İlişkin Değerlendirme

AİHS m. 8'de *özel ve aile yaşamına saygı hakkı* düzenlenmiştir. Ancak maddede özel yaşam tanımı yapılmadığı gibi, hakkın net bir tanımının yapılması çok da kolay değildir. Zira hakkın kapsamı oldukça geniştir. AİHM de bu sebeple kavrama ilişkin net bir tanım yapmaktan kaçınmış, bunun yerine her başvuruya ilişkin ayrı ayrı değerlendirmede bulunmayı tercih etmiştir⁹⁴. *Özel hayat*, en kısa haliyle kişiye kendi kişiliğini şekillendirme ve geliştirmeye yönelik imkan verilmesi, kendisine özel bir yaşam alanı oluşturabilmesi şeklinde ifade edilebilir⁹⁵.

İfade ettiğimiz üzere özel hayat kavramı oldukça geniştir ve bu kapsamda kişinin fiziki ve ruhsal bütünlüğü de 8. madde ile sağlanan koruma dahilinde değerlendirilebilmektedir⁹⁶. Özellikle kişinin rızası olmayan tıbbi müdahaleler özel hayata saygı hakkı ile sağlanan koruma alanına girmektedir. Bu anlamda da hak 3. madde ile kesişmekte, kararlar her iki düzenlemenin ihlal edildiği yönünde verilmektedir. Zorla ilaç verilmesi, zorla jinekolojik muayene gerçekleştirilmesi, zorla tıbbi müdahalelerde bulunulması vb. 8. maddenin ihlal edildiği yönünde verilen kararlara konu olmuştur⁹⁷.

Y.F./Türkiye başvurusunda başvuranın eşi gözaltında bulunduğu sırada tüm itirazlarına rağmen zorla jinekolojik muayeneye maruz bırakılmıştır. Konu hakkında şikayetçi olunmuş ancak yerel makamlarca delil yetersizliği dolayısıyla kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Mahkeme'ye göre

⁹³ Bu yönde önemli bir karar için Bkz. *Saunders/Birleşik Krallık*, BN. 19187/91, T. 17.12.1996, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016);

⁹⁴ **Doğru**, Osman/**Nalbant**, Atilla, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, Pozitif Matbaa, Ankara 2013, s. 2; **Roagna**, Ivana, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması, Avrupa Konseyi El Kitapları, Strazburg 2012, s. 12.

⁹⁵ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, s. 360; **Doğru/Nalbant**, s. 2.

⁹⁶ *Y.F./Türkiye*, BN. 22209/94, T. 22.07.2003, p. 33, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016); **Tezcan/Erdem/Sancakdar**, s. 285; **Kızılarslan**, s. 61.

⁹⁷ **Roagna**, s. 24.

böyle bir müdahale, kanunlarda öngörülmediği ve AİHS m. 8/2’de belirtilen meşru amaçlardan birine denk olmadığı ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığı tespit edildiği takdirde 8. maddenin ihlaline yol açacaktır. Kaldı ki, soruşturma evresinde dahi muayene, karar üzerine gerçekleştirilebilecektir. Bu tespit, Mahkeme’nin 8. maddenin ihlal edildiğine karar vermesi için yeterlidir. Bu nedenle Mahkeme, başvuranın eşine yapılan müdahalenin “yasal bir amaca” hizmet edip etmediğini veya demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını ayrıca incelemeye gerek görmemiş ve doğrudan 8. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir⁹⁸.

X./Hollanda başvurusunda da başvurusunun zorla kan testine maruz bırakılmış olması değerlendirilmiştir. Komisyon’a göre, yetkili makamlar, görevlerini icra amacıyla suç işlediğinden şüphe ettikleri kişi üzerinde bir takım önlemler alabilmelidir ve bu makuldür. “*Yine Komisyon, “kan testi”nin sadece savcı, savcı yardımcısı veya bu konuda resmi olarak yetkilendirilmiş polisin istemi üzerine gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Bu nedenle Komisyon, Hollanda yasalarının bu noktada toplumu, özellikle de “yol güvenliği”ni ve diğer insanların sağlığını koruma amacına hizmet etmek üzere tasarlandığı kanaatindedir. Bu nedenle, zorunlu kan testinin, 8. maddenin 1. paragrafı bağlamında özel hayatın ihlalini teşkil ettiği kabul edilebilirken, aynı maddenin 2. paragrafı bağlamında diğerlerinin haklarını korumak için gerekli olduğu da kabul edilebilir. Ancak Komisyon başvuru bakımından yasal düzenlemelere riayet edilmeksizin uygulanmış olması dolayısıyla m. 8/1’in ihlal edildiği kararını vermiştir.”*⁹⁹.

Bu kararlar ışığında, mahkemenin önüne gelen olaylar üzerine değerlendirdiği temel hususların: Gerçekleştirilen bir müdahalenin yasal dayanağı olup olmadığı, müdahalenin yasal düzenlemelere uygun gerçekleştirilip

⁹⁸ *Y.F./Türkiye*, BN. 22209/94, T. 22.07.2003, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016); Aynı yönde Bkz. *Juhnke/Türkiye*, BN. 52515/09, T. 13.05.2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 31.12.2016); Bkz. *Schmidt/Almanya*, BN. 32352, T. 05.01.2006, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016); *Glass/Birleşik Krallık*, BN. 61827/00, T. 09.03.2004, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016); *X./Avusturya*, BN. 8278/78, T. 13.12/1979, (<http://hudoc.echr.coe.int/> , Erişim Tarihi: 28.12.2016); **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, s. 360; **Kızılarslan**, s. 263; **İpekçioğlu**, s. 30.

⁹⁹ **Cengiz/Demirağ/Ergül/McBride/Tezcan**, s. 80.

gerçekleştirilmediği ve nihayet müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığı ifade edilebilir.

SONUÇ

CMK m.75-76 kapsamında şüpheli, sanık ve diğer kişiler hakkında uygulama bulan beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması koruma tedbiri maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından önemli olduğu gibi, düzenlemelerin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar sebebiyle uygulanması, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliği taşıyabilmektedir. Bu sebeple uygulama koşullarının net biçimde belirlenebilmesi ve bu kurallara riayet edilerek tedbirin uygulanması oldukça önem taşımaktadır.

Düzenlemelere ilişkin en temel sorun, esaslı hususların kanunda açıkça düzenlenmemiş ve bu hususların Yönetmelik hükmü ile düzenleme altına alınmış olmasıdır. Özellikle dış beden muayenesine ilişkin CMK'da hiçbir husus yer almamaktadır. Yine, m. 76'da yer alan ifadenin gerekçe ve Yönetmelik hükmü ile çelişiyor olması da tedbire maruz kalacak kişilerin tespiti bakımından sorun teşkil etmektedir. Kanaatimizce kanun koyucu tedbirin şüpheli ve sanık dışında kalan herkes hakkında uygulanmasına yönelik olduğundan, m. 76'da bu yönde bir değişikliğe gidilmesi zorunluluk arz etmektedir. İlaveten, diğer kişiler bakımından ceza alt sınırına dayalı bir uygulama yasağı öngörülmemiş olması da tarafımızca bir eksikliktir.

Kanaatimizce, kadının muayenesini düzenleyen m. 77'de de mehzaz kanunumuz Alman CMK m. 81d ile paralel ve cinsiyet ayrımı gütmeyen bir değişikliğe gidilmesi de insan hakları bağlamında güncel gelişmelerle paralel olacağından çok daha yerinde olacaktır.

Son olarak incelemiş olduğumuz AİHM kararları ışığında ifade etmeliyiz ki; düzenlemelerin belirliliğinin sağlanması, uygulamada kolluk ve sağlık personelinin bilinçlendirilmesi ve oranlılık ilkesinin gözetilmesi halinde tedbir dolayısıyla tayin edilen mahkumiyet kararlarının önüne geçilmesi sağlanabilecektir. Zira değerlendirmiş olduğumuz kararlardan da görüldüğü üzere, beden muayenesi ve vücuttan örnek alınması koruma tedbiri temel hak ve özgürlükler bağlamında çok yönlü müdahaleler gerçekleştirmektedir. Özellikle vücut dokunulmazlığı üzerindeki etkileri dolayısıyla insan onurunu zedeler niteliği haiz olduğundan ve uygulanan müdahalenin ağırlığı sebe-

biyle kişinin acı çekmesi ve vücut bütünlüğünün zarar görmesi ile sonuçlanabileceğinden AİHS m. 3 anlamında ihlaller gündeme gelebilmektedir. Yine elde edilen delillerin hukuka aykırı biçimde, usulüne uyulmaksızın elde edilmiş olması halinde, adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaati AİHM nezdinde oluşacak, meydana gelen olaylar m. 6'nın ihlal edildiği yönünde tayin edilecek kararlarla sonuçlanacaktır. Son olarak, kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması da AİHS m. 8 gereğince koruma altına alınmış olduğundan, yasal düzenlemelere riayet edilmeksizin gerçekleştirilen uygulamalar, özel yaşama saygı hakkının ihlal edilmesine sebebiyet verecektir. Tedbirin hukuka uygun biçimde uygulanmasının temel hak ve özgürlükler üzerinde gerçekleştirilen müdahalelerin sonlandırılabilmesi bakımından arz ettiği önem sebebiyle, düzenlemelerde belirlilik ve paralelliğin sağlanması ile uygulayıcıların konu hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut**, Berrin: “*Dış Beden Muayenesi*”, TAAD, Y. 7, S. 27, Temmuz 2016, s. 83-123.
- Alan**, Esra: “*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması*”, Uğur Alacakaptan’a Armağan, (Derleyen: İnceoğlu, Mehmet Murat), Cilt 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 45-58.
- Apiş**, Özge: “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Şüpheli/Saniğin Beden Muayenesi ve Vücutundan Örnek Alınması*”, MÜHF-HAD, C. 18, S. 1, s. 267-296.
- Aygün**, Aydın: “*Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma*”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 8, Aralık 2016, s. 49-73.
- Bayzit**, Tuğba: Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması, (Dan: **Özbek**, Veli Özer), DEÜ SBE, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2007.
- Cengiz**, Serkan/**Demirağ**, Fahrettin/**Ergül**, Teoman/**McBride**, Jeremy/**Tezcan**, Durmuş: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2008.
- Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 13. Bası, Beta Yayıncılık, Ankara, 2016.
- Dinç**, Güney: “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Silahların Eşitliği*”, (AİHS), TBB Dergisi, S. 57, 2005.
- Doğru**, Osman/**Nalbant**, Atilla: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar, 2. Cilt, Pozitif Matbaa, Ankara 2013.
- Donay**, Süheyl: Güncelleştirilmiş Ceza Yargılaması Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Dülger**, İbrahim/**Akbulut**, Berrin/**Cin**, Onursal/**Aydın**, Murat: “*Ceza Muhakemesi Hukukumuzda Beden Muayenesi, Genetik-Moleküler İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti*”, 11. Ceza Hukuku Günleri, Koruma Tedbirleri ve Türk Anayasaları İle Yeni Anayasa Önerilerinde

Koruma Tedbirlerine İlişkin Düzenlemeler, (1-3 Haziran 2016), (Editör: Sözüer, Adem), İstanbul 2016, s. 353-372.

Gözübüyük, A. Şeref/**Gölcüklü**, Feyyaz: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ve Uygulaması, Turhan Kitabevi, Ankara, 2013.

İnceoğlu, Sibel: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılanma Hakkı, 3. Bası, Beta Basım, İstanbul 2008.

İpekçioğlu, Pervin Aksoy: “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alma*”, İÜHFM, C. LXX, S. 1, Y. 2012, s. 19-38.

İpekçioğlu, Pervin Aksoy: “*Vücuttan Örnek Alma İşleminin Hukuki Niteliği ve Anayasaya Uygunluğu*”, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, (Armağan), s. 1157-1175.

Kızıllarlan, Hakan: Ceza Muhakemesi, Adli Tıp, Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi ve Örnek Alma, Çetin Veb-Ofset A.Ş., Ankara 2007.

Özbek, Veli Özer/**Doğan**, Koray /**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Öztürk, Bahri/**Kazancı**, Behiye Eker/**Güleç**, Sesim Soyer: Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.

Öztürk, Bahri/**Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Gezer**, Özge Sırma/**Saygılar Kırıt**, Yasemin F./**Özaydın**, Özdem/**Alan Akcan**, Esra/**Erden Tütüncü**, Efser: Nazari ve Uygulamalı, Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Roagna, Ivana: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması, Avrupa Konseyi El Kitapları, Strazburg 2012.

Sarsıkoğlu, Şenel: “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması*”, Prof. Dr. Doğan Soyaslan Armağanı, EÜHFD, C. 8, S. 2 Y. 2013, Kayseri, s. 693-722.

Şahin, Cumhur/**Göktürk**, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku-II, 4. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.

Tezcan, Durmuş/**Erdem**, Mustafa/**Sancakdar**, Oğuz: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye’nin İnsan Hakları Sorunu, Ankara 2002.

- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa/**Sancakdar**, Oğuz/**Önok**, Rıfat Murat: İnsan Hakları El Kitabı, 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Turhan**, Faruk: “*Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi ve Tıp Hukuku (Özellikle AİHM Kararları Işığında Şüpheli veya Sanığın Zorla Muayenesi Konusunun Değerlendirilmesi)*”, Tıp Ceza Hukukunun Güncel Sorunları, TBB Yayınları, Ankara 2008, s. 1025-1076.
- Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Adalet Yayıncılık, Ankara 2016.
- Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.